

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Навчально-науково-практичний центр факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського

**ІНТЕГРАЛЬНА СИСТЕМА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ:
ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Монографія

Київ
Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова
2021

УДК 378.016.3:78

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 25.11. 2021 р.)

Рецензенти:

Лабунець В.М. – доктор педагогічних наук, професор;

Єременко О.В. – доктор педагогічних наук, професор;

Кучменко Е.М. – доктор історичних наук, професор.

Автори: Д.Гусар, В.Дутчак, А.Зайцева, Л.Кияновська, А.Козир, О.Комаровська, Н.Лупак, Л.Мельник, Л.Опарик, О.Соколова, І.Парфентьєва, О.Хоружа, В.Федоришин, О.Щолокова, Д.Юник, І.Юник, Т.Юник, Я.Яремчук.

Керівник авторського проекту – доктор педагогічних наук, професор В.І. Федоришин.

ISBN

Інтегральна система мистецької освіти: етнокультурний напрям розвитку здібностей творчої особистості: колективна монографія. Керівник авторського проекту В.І. Федоришин. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 366 с.

У монографії представлена інтегральна система мистецького навчання для всіх вікових рівнів. Виокремлені національні традиції музично-естетичного навчання й виховання дітей та молоді в глобалізованому просторі сучасності. Деталізовано етнокультурний напрям розвитку здібностей творчої особистості, що охоплює дошкільний вік, навчання у ЗОШ та підготовку майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. Науково обґрунтовано шляхи впровадження пропонованої інтегральної системи в освітній процес навчальних закладів мистецької освіти. Монографія призначена для науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрантів і студентів вищих навчальних закладів мистецької освіти, вчителів музичного мистецтва, музичних педагогів.

Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ІНТЕГРОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Медіальний екстрим другого десятиліття ХХІ століття виявив нові ціннісні способи буття кожного явища культури, зокрема сфери гуманітарних наук і художніх практик. Поява звичних об'єктів і процесів інформаційного світу в незвичних комбінаціях і конструкціях є результатом розширення і поглиблення інтегративного поля художньої комунікації, засвідчуючи логіку взаємодії знакових систем у просторі й часі. Стрімке переміщення інформаційного суспільства у простір медіа (медіапростір) активізувало трансформацію ключових аспектів мистецької освіти: змісту, методики, організації діяльності, компетентностей, поповнюючи її методологічний інструментарій новими поняттями, технологіями, моделями міждисциплінарних дискурсів тощо. Процеси взаємопроникнення семіотичних кодів (візуальних, аудіальних, кінестетичних) мистецтва динамізуються в художньому синтезі, увиразнюють полісенсорний вплив на емоційно-чуттєву сферу суб'єктів взаємодії, спонукаючи їх до створення оригінальних комунікативних стратегій. Найяскравіше такі трансформації виявляються у синкретичному полі мистецької освіти, де інтеграція знань розуміється «як послідовність етапів опанування художньої мови і набуття досвіду її сприйняття: від окремих видів моносенсорних мистецтв до відчуття та розуміння форм їх органічного поєднання» [19, с. 121].

Нині мистецька освіта постає важливим інструментом у формуванні цілісної художньої картини світу в контексті медіакультури. Інтеграція знань на емпіричному, теоретичному, міждисциплінарному, міжсеміотичному, міжсуб'єктному рівнях сприяє формуванню інтермедіального мислення та нового типу національної ментальності.

Пріоритети розвитку мистецької освіти в умовах культурно-освітніх трансформацій: інтермедіальний аспект. У контексті інноваційної концепції філософії мистецької освіти реалізується розв'язання важливої теоретико-методологічної проблеми — перенесення культурного досвіду людства в площину практичної педагогіки. Пріоритетним напрямом у розвитку мистецької освіти є підготовка високоосвіченої особистості, здатної до інноваційної комунікативної діяльності в умовах сьогодення. Сучасний учитель мистецтва — це неординарна особистість, готова до ефективної комунікативної взаємодії з метою досягнення найвищих результатів у професійній діяльності; це компетентний фахівець, який прагне до комунікативної взаємодії, активно співпрацює із соціальними мережами, критично аналізує інформацію, яка надходить різними медіаканалами, та стежить за їх впливом, досконало володіє навичками вербального та невербального спілкування, виявляє здатність до рефлексії, емоційної саморегуляції, самоконтролю, самооцінки.

Особливості мистецької освіти яскраво ілюструє зміна акцентів у співвідношенні типових для освіти діалогічних пар, в яких пріоритетність надається:

- емоційному розвитку в його взаємозв'язку з розумовим;
- суб'єктивному чиннику осягнення художнього смислу поряд із засвоєнням об'єктивної інформації про мистецтво;
- образному мисленню у взаємозв'язку з логічним;
- підсвідомим процесам «осяання», які супроводжують усвідомлення образного змісту мистецького твору;
- задоволенню духовних потреб [21, с. 29].

Модернізація системи мистецької освіти є предметом багатьох наукових розвідок фундаментального і галузевого характеру. На особливу увагу заслуговують ґрунтовні дослідження сучасних українських науковців, які стосуються вирішення актуальних проблем педагогічно-мистецької освіти з позицій інтегративного підходу, а саме: О. Савченко [20] про реформування мистецької освіти в контексті концепції НУШ; Г. Падалки [13] про

обґрунтування методологічних засад, принципів, педагогічних умов, методів викладання навчальних дисциплін з різних видів мистецтва; О. Рудницької [19] про пріоритетні напрями мистецької освіти; В. Орлова [12], щодо професійного становлення особистості педагога-мистецтвознавця у вимірах класичної методології; Л. Масол [0] про реалізацію інтегрованого підходу у викладанні дисциплін художньо-естетичного циклу; Л. Кондрацької [5] про суть «універсального розуміння» в площині філософії мистецтва; О. Комаровської [3] про інноваційний підхід у навчанні мистецтва в загальноосвітніх школах, що ґрунтується на ідеї цілісності сприймання світу через переживання мистецтва; О. Гайдамаки [2] про системне формування предметних компетентностей, формування механізму інноваційного мислення майбутніх учителів мистецьких спеціальностей та ін.

Для вирішення актуальних завдань мистецької освіти необхідно опиратися на широкий дефінітивний ресурс, пов'язаний з інтерпретацією ключового поняття, яке розглядається українськими науковцями у традиційних і сучасних проєкціях. Так, український дослідник Р. Шмагало зазначає, що мистецька освіта може бути охарактеризована як стійкий механізм формальних і неформальних правил, принципів, норм та організації, покликаний збагатити людину знаннями про види мистецтва та специфіку художньої діяльності, озброїти її вміннями та навичками, необхідними для духовного, професійного, творчого саморозвитку, а також мотивувати до усвідомлення і примноження мистецьких цінностей. Окрім того, мистецька освіта має вибудовуватися на основі організаційно-творчих принципів, поглядів і традицій [26, с. 10].

М. Мельник констатує, що, зазвичай, поняття «мистецька освіта» застосовують для визначення творчої інституції, яка теоретично усвідомила себе і виокремила в самостійну організаційно-оформлену систему [10]. Мистецька освіта, на переконання В. Мовчан, дає знання з техніки формування художнього образу в конкретному виді мистецтва, забезпечуючи цілісне розуміння образотворчості, що є основною та необхідною умовою художньої діяльності. До завдань мистецької освіти науковець відносить конкретизацію досвіду,

передання умінь для подальшого поглиблення виразності образної мови та її символічної навантаженості. Дослідник підсумовує, що творчий рух митця, як правило, відбувається шляхом переходу від загального (школа) до індивідуального (митець) у процесі творчості [11, с. 240-241]. Ю. Романенкова констатує, що сучасна мистецька освіта все менше асоціюється з інституцією чи явищем, яке об'єднує художників за спільністю стилістичних рис. Науковець зазначає, що нинішню фазу еволюції мистецької освіти справедливо можна назвати ерою індивідуумів [18, с. 177].

Про популяризацію мистецької освіти в Україні свідчать державні нормативно-правові акти, зокрема Закони України «Про освіту» [16], «Про вищу освіту» [14], «Про загальну середню освіту» [0], а також Концепція загальної мистецької освіти, Концепція Нової української школи, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.10.2016 р. Згідно із зазначеною нормативно-правовою базою, мистецька освіта розглядається як «спеціалізований вид освіти, що передбачає формування у здобувача спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття ним комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетенцій та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості та отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва».

Засадничим положенням сучасної мистецької освіти є комплексність і єдність процесів формування духовної культури особистості, переходу від сприйняття й засвоєння інформації, накопичення знань і формування умінь до формування світоглядної позиції людини засобами різних видів мистецтва, зокрема їх взаємодії. Педагогічний досвід засвідчує, що диференційоване викладання мистецьких дисциплін (музики, образотворчого мистецтва, хореографії, театру тощо) призводить до руйнування уявлення учнів про цілісність світу, сприяє формуванню кордонів між окремими навчальними курсами, що призводить до фрагментарності знань учнів. Інтегроване навчання сприятиме набуттю учнями досвіду сприйняття творів мистецтва, глибокому

опануванню ними системи художньо-естетичних знань, формуванню умінь і навичок аналізу творів різних мистецьких жанрів, стилів, епох. Проте ми вважаємо, що у сув'язі «інтеграція — диференціація» не варто віддавати перевагу якомусь одному типу викладання, бо в такому випадку зазнає руйнації вся система мистецької освіти. Без сумніву, її цілісність утримуватиметься завдяки проникненню в царину кожного виду мистецтва зі специфічними кодами, засобами, мовою тощо й усвідомленню багатогранності всього потенціалу мистецтва, осягненню міжмистецької взаємодії – інтермедіальності.

Останнє трактуємо як специфічну форму інтеграції, що виявляється у взаємодії різних знакових систем (художніх мов), єдності (синхронності) сприйняття людиною різних комунікативних сигналів за допомогою двох або більше медіаканалів.

Інтермедіальний підхід у мистецькій сфері створює умови для розуміння діалогу культур, взаємодії художніх сфер, знаків і значень, виявляє семантико-сміслові зміщення понять, сприяє активізації інтелектуально-творчої діяльності та розвивальних прийомів навчання, формуванню креативного мислення та продуктивного творчого потенціалу індивідууму. Такий підхід надає можливості для розгортання інноваційних художньо-комунікативних практик з метою виявлення прихованих резервів сенсів художніх текстів, які на новому історичному ґрунті набувають нових значень, поповнюючи семіотичний простір медіакультури [6, с. 86].

Інтермедіальність як різновид взаємодії виявляється в єдності сприйняття людиною різних видів комунікативних засобів — медіа, має на меті закласти основи цілісного уявлення про природу, культуру, суспільство та сформуванню власне ставлення до законів їхнього розвитку. Дослідницькі надбання українських (В. Будний, Т. Бовсунівська, М. Ільницький, М. Наєнко, О. Отич, Е. Циховська та ін.) і зарубіжних (В. Вольф, К. Єнсен, Ю. Мюллер, І. Раєвські, Н. Тишуніна, О. Тімашков, А. Ханзен-Льове, Й. Шрьотер та ін.) учених дають можливість звести до спільного знаменника різновекторні та багаторівневі тлумачення цього терміна, що зводиться до розуміння інтермедіальності (в

загальному сенсі) як взаємодії семіотичних кодів гетерогенних структур у просторі культури.

Інтермедіальність як репрезентант художніх трансформацій, що виникають унаслідок взаємодії та взаємообміну семіотичних кодів різних знакових систем, виявляється на перехресті літературознавчих і мистецтвознавчих дискурсів у царині мистецької освіти. До взаємодії долучаються різні медіа — носії художньої інформації: література, музика, образотворче мистецтво, кіно, театр зі своїми специфічними кодами. У медіапросторі такий мистецький полілог продукує нові форми і значення, що є предметом педагогічних дискусій, у процесі комунікативної взаємодії набувають нових ціннісних смислів.

Екстраполяція концепту «інтермедіальність» зі сфери компаративістики (порівняльного літературознавства) у царину мистецтва, сферу культури, а відтак — у комунікативне поле мистецької освіти, засвідчує не лише широкий міждисциплінарний дискурс, а й всезростаючу потребу інтегрувати сучасне знання про людину, культуру і світ. Від дослідження феномена «маргінальності» (Ю. Крістева), внутрішньотекстової взаємодії у літературному творі семіотичних кодів різних видів мистецтва (В. Будний, М. Ільницький) — до пояснення інтермедіальності як специфічної методології аналізу художньої культури (Н. Тишуніна, В. Просалова), художньо-світоглядної моделі естетичного смислу (І. Мегела), а в освіті — як педагогічної технології взаємодії децентрованих суб'єктів арт-простору, чи особливої форми інтеграції естетичних смислів, виявлених у процесі художньої комунікації, — простежується широка трансформація терміна «інтермедіальність» для тлумачення специфічних ознак взаємодії. Дефінітивне поле окресленого поняття, окрім загального розуміння медіа як каналу комунікації, охоплює ще й художню сферу «медіа», розкриває особливий бік комунікації, пов'язаний з розумінням медіа як «тексту», в якому закодована певна інформація (код культури) з конкретним значенням і смислом, що потребує розшифрування та осмислення. У комунікативному сенсі «бути між медіа» означає виокремити знакові фрагменти повідомлення, декодувати,

синхронізувати їх, щоб перетворити цілісну інформацію у знання. Інтермедіальність як феномен взаємодії, що найвиразніше виявляється у просторі мистецтва, зокрема синкретичному, засвідчує переплетення різних художніх мов (медіа) у текстах культури. Найчастіше інтермедіальність виявляється у випадках, коли предметом вивчення, обговорення чи дослідження є такі поняття, як «пісня», «театр», «танець», «художня анімація», «обряд», «художній образ», «синтез», «синхронність», «мистецький код», «екфразис», «медіатекст» тощо.

Варто зазначити, що методологічна й теоретична платформа інтермедіальності утверджується в комунікативному освітньому просторі з урахуванням ситуації трьох найбільших викликів глобальної медіатизації:

- нової об'єктивації створення й існування невербального «вторгнення» візуального та аудіального елементів у раніше строго вербальний контент освітньої комунікації;
- нових способів тиражування і нових принципів поширення мистецької інформації в середовищі професійної освіти;
- появи в комунікативному арт-просторі так званих «текстів протоколу», які визначають саму природу творів мистецтва і постають умовою їх побутування.

Ці три основні виклики слугують поясненням місця інтермедіальності в новій освітньо-естетичній парадигмі з настановою на формування інтермедіальної ментальності – глибинного рівня колективної та індивідуальної свідомості, способу світосприймання на основі синхронізації інформації інтелектуального та емоційного змісту, отриманої різними медіаканалами.

Глобальна ідея розширення, пов'язана зі зростаючою роллю інформаційних впливів, спонукає людину до «занурення» в глибинні пласти власного внутрішнього світу, у якому асоціації, образи в динаміці кольорів, звуків, ритмів, інтонацій у екзистенційній мережі часу і простору намагаються з'єднатися в архетипній пам'яті ментального досвіду. Такі віртуальні інтенції завжди виникають на межі різних, але споріднених художніх форм (медіа),

взаємодія яких визначається поняттям «інтермедіальність». Так, С. Маценка, посилаючись на міркування У. Вірта, зауважує: «Інтермедіальні конфігурації порушують важливе питання щодо подолання міжмедійного «проміжного». Інтермедіальні структури зв'язків відзначаються при цьому як взаємодією, так і окремим існуванням поєднаних медіа. Будь-яку інтермедіальну взаємодію можна конструктивно описати тільки в тому випадку, якщо розуміти інтермедіальність як міст із спільностей через медіальні відмінності» [9, с. 60].

У площині мистецької освіти, в умовах академічного навчання особливої актуальності набуває проблема формування інтермедіального мислення студентів, що передбачає створення системного уявлення про розвиток, функціонування та взаємодію мистецьких явищ. Тому переконливо звучить теза про те, що домінантною ознакою оновлення процесу засвоєння художніх знань з усвідомленням їхньої цілісності має стати інтегративний підхід до вивчення мистецтва. Взавши до уваги сучасні тенденції (інтегративні, технологічні, комунікативні та ін.) розвитку мистецької освіти, вважаємо доцільним обґрунтувати інноваційну технологію — інтермедіальну та долучити її до системи педагогічних технологій, які реалізують провідний принцип Нової української школи — інтеграцію змісту освіти.

Наголошуємо, що в системі професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей важливе місце посідає проблема інтеграції знань: наукових (про природу, людину і суспільство) і мистецьких (відображення дійсності в чуттєвих образах), інтеграція художніх мов і комунікативних практик, у тому числі медійних, а також інтеграція різних точок зору учасників освітнього процесу з метою перетворення знань у продуктивну дію. Особливістю цієї підготовки є набуття майбутніми учителями вмінь здійснювати інтегративний підхід, поєднуючи різні способи засвоєння і відтворення знань, технології та види художньо-комунікативної діяльності в освітньому процесі з метою творчого розвитку/саморозвитку та духовного збагачення. Відтак актуалізується не лише вдосконалення змісту й структури навчальних предметів, пов'язаних із мистецтвом, а й методика їх викладання

шляхом використання педагогічних інновацій. Однією з таких, що розв'язує проблему реалізації інтегративного підходу стосовно високоякісної підготовки вчителя мистецтв, вважаємо інтермедіальну (комунікативну) технологію, у якій інтегруються різні типи дискурсів (науковий, художній, світоглядний, медійний тощо), педагогічні технології: інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, мультимедійні, проектні, тренінгові, арт-технології тощо, а також різноманітні форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу та канали комунікації. Інтермедіальна технологія як педагогічна покликана вирішити головні освітні завдання:

- забезпечити міжкультурний, міжмистецький та міждисциплінарний дискурси в процесі навчання;
- популяризувати мистецькі знання як важливий чинник інтелектуального, духовного й естетичного зростання особистості;
- актуалізувати комунікативну функцію мистецтва, зокрема розуміння мистецтва як знакової системи;
- активізувати комунікативну взаємодію учасників педагогічного процесу задля створення ціннісних міжсуб'єктних зв'язків;
- використовувати креативний потенціал художньої інформації у педагогічному спілкуванні;
- виявляти смислові домінанти художніх текстів (образів), простежувати й аналізувати їхню трансформацію, пов'язану зі зміною медіаканалів;
- оновлювати зміст освітньої мистецької діяльності новими формами і форматами зв'язку, широко застосовуючи комп'ютерні засоби та соціальні мережі;
- формувати системне (поліхудожнє) мислення майбутніх учителів мистецтва [6, с. 232; 237].

Концептуальною основою інтермедіальної технології як освітньої стратегії в галузі мистецької освіти слугують теоретичні й методологічні положення про

сутність інтермедіальності як особливої форми взаємодії: суб'єктів художньої комунікації, семіотичних кодів знакових систем і комунікативних каналів (медіа). Важливе завдання задекларованої педагогічної технології (у широкому сенсі як спосіб організації комунікативного простору, в якому поєднуються різні форми і формати медіа) полягає у формуванні вміння перетворювати інформацію у знання. Виходимо з того, що кожна творча індивідуальність сприймає реальність суб'єктивно, тобто наділяє певні явища і предмети навколишнього світу власним значенням. Особистісний сенс – це індивідуальне значення, яке постає результатом активізації особистісно-сислової сфери, зокрема морально-сислових пріоритетів, ціннісних смислів конкретної особи. Отже, в інтермедіальній комунікативній діяльності процес набуття знань розвивається від зацікавлення інформацією – через сприймання і переживання – до усвідомлення, а від усвідомлення – до осмислення.

Інтермедіальна технологія як педагогічна визріла у просторі мультимедійної культури, на перетині сучасних тенденцій теорії комунікації, теорії медіа, семіотичної теорії, теорії діалогу культур, теорії освіти.

У площині мистецької освіти окреслена технологія розглядається як процесуальний компонент освіти – *спосіб організації комунікативної діяльності суб'єктів педагогічного процесу з метою створення художньо-інтегративного середовища для формування поліхудожнього мислення особистості в умовах інтерактивного навчання.*

Мета інтермедіальної технології полягає у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, в основі якої — взаємодія систем («Людина» — «Людина», «Людина» — «Знакова система», «Людина» — «Художній образ», «Людина — машина») і поліхудожнє мислення особистості в естетично впорядкованих формах, цілісності мистецтва як сукупності різних знакових структур, взаємодії мистецтв як основного закону художньої комунікації. Мета інтермедіальної технології детермінована концептуальною освітньою ідеєю (стратегією) формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей як системного

процесу, що здійснюється в умовах освітнього (художньо-інтегративного) середовища і вибудовується за законами художньої комунікації. Відповідно до мети визначено завдання: оволодіння комунікативними знаннями; розвиток комунікативних здібностей, умінь, навичок; набуття досвіду інтермедіальної комунікативної діяльності та вироблення власної комунікативної стратегії майбутніх учителів мистецьких спеціальностей.

Цільові орієнтації інтермедіальної технології охоплюють: пізнання художньої картини світу; естетичне освоєння дійсності; можливість відтворення довкілля за допомогою образно-символічних знаків з опорою на фахові знання та внутрішні ресурси творчої уяви; розуміння суті художньої комунікації; оновлення змісту мистецької освіти, форм діяльності, смислових акцентів взаємодії [6, с. 214 – 215].

Концептуальні аспекти інтермедіальної технології висвітлені у формі тез:

- мистецтво — це художньо-естетична діяльність, у якій інтегруються суміжні сфери духовної культури (наука, філософія, релігія); елементами духовної культури є інформація, знання, поняття, уявлення, норми, звичаї, вірування, почуття, емоції, цінності, смисли;
- з мистецтвом пов'язана здатність суб'єкта до естетичного освоєння дійсності (мистецтво здатне передавати набуті людиною знання, досвід, почуття у формі особистісного переживання і вражень);
- формою мислення в мистецтві, його змістовою формою є художній образ;
- невід'ємним компонентом художнього (невербального) мислення є синестезія (співвідчуття) — здатність людини до міжчуттєвих зв'язків;
- формою існування мистецтва є художній твір як система художніх образів, який може розвиватися в часі чи розгортатися в просторі;
- формою існування художнього твору є текст; у творі виражається задум автора, у тексті виявляється графічне закріплення замислу; твір співвідноситься з текстом як духовний первень з матеріальним;

- мова мистецтва — це мова знакових систем (мова музики, мова літератури, мова танцю, мова образотворчого мистецтва та ін.);
- взаємодія знакових систем у мистецтві (міжмистецька взаємодія) називається інтермедіальністю;
- інтермедіальність — суть природи мистецтва (онтологічна характеристика);
- медіа — це не лише засоби масової комунікації, а й знакові системи різних мистецтв, які є каналами передачі художньої інформації (музика, література, образотворче мистецтво, танець, театр, кіно як медіа);
- інтермедіальність розглядається з трьох боків: культурносеміотичного (знакова система), медіатехнологічного (технічні засоби передачі інформації), комунікативного (засіб спілкування);
- розуміння феномена «інтермедіальність» сприяє формуванню поліхудожнього мислення особистості, що передбачає створення системного уявлення про розвиток, функціонування та взаємодію мистецьких явищ;
- поліхудожнє мислення формується в результаті взаємодії особистості з навколишнім світом, а також у процесі художньої комунікації;
- інтермедіальний дискурс розгортається лише в просторі художньої комунікації;
- художня комунікація розглядається як обмін символічно-образною інформацією у просторі смислової рівноправності (артпросторі) між суб'єктами взаємодії;
- інтермедіальність володіє необхідними ресурсами для створення художньо-інтегративного середовища, у якому взаємодіють різні мови мистецтва, а також суб'єкти (медіасуб'єкти) художньої комунікації, зустріч яких відбувається в площині рецепції смислів [6, с. 222 – 223].

Ключові поняття окресленої технології — «комунікативна діяльність», «художньо-інтегративне середовище», «поліхудожнє мислення», «інтерактивне навчання», «суб'єкти художньої комунікації», «медіатекст» — увиразнюють

феномен інтермедіальності, який в культурно-освітньому, зокрема в мистецькому просторі, вважається універсальним законом художньої комунікації. Згідно з цим, вищеназвані поняття тлумачимо з інтермедіальної перспективи, яка охоплює концепти семіотичних традицій: взаємодію знакових систем, різноманітних комунікативно-дискурсивних практик, у тому числі педагогічно-мистецьких, сучасних освітніх технологій (арт-технологій), інтерактивних аспектів спілкування тощо.

Вживання терміну «інтермедіальні технології» у множині вказує на розуміння цього поняття як тактики реалізації освітніх завдань і пов'язаний з численними комунікативними практиками інтракомпозиційного та екстракомпозиційного характеру. Йдеться про міжмистецьку взаємодію як всередині одного мистецького твору, так і поза його межами, констатуючи факт внутрішніх і зовнішніх зв'язків семіотичних систем. Наприклад, такі форми інтеграції простежуються між різними медіа в межах театральної вистави або пісні, де поетичний текст виявляється в контексті музичного твору; у взаємодоповненні піктуральних і вербальних чинників у пластичних формах (емблемах, плакатах); літературному відтворенні малярських і музичних тем, кінематографічній адаптації наративно-літературних творів тощо [0, с. 250].

В основі інтермедіальних технологій перебуває комунікативна взаємодія учасників педагогічного процесу, що надихає їх до активізації внутрішніх механізмів особистісного розвитку та спонукає до творчої діяльності – комунікативних перформансів. З огляду на вищесказане, можемо констатувати:

1) особистість розглядається не лише як носій знань, а як самобутній представник динамічних індивідуальних рис, що змінюються або утверджуються в процесі комунікативної взаємодії;

2) комунікація як міжособистісний обмін смислами є основною формою засвоєння мистецьких знань;

3) художня комунікація збагачує духовний світ особистості, розвиваючи її чуттєву сферу;

5) формування поліхудожнього мислення особистості можливе лише за умови інтеграції мистецьких знань;

6) розуміння мистецтва як системи знаків (семіотичний аспект) сприяє розумінню цілісної художньої картини світу;

7) у створенні художньо-інтегративного середовища в умовах педагогічного університету особистість кожного учасника художньої комунікації є винятковою, адже він є носієм індивідуального культурного коду [6, с. 219-220].

Беремо до уваги той факт, що в основі технологічних процесів є алгоритм діяльності, тобто послідовне, добре продумане і організоване виконання цілеспрямованих дій, орієнтованих на успішний результат, що реалізуються в межах певної системи. Педагогічна технологія розглядається як «система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, що побудована на науковій основі, запрограмована в часі й просторі та приводить до запланованих результатів» [21, с. 51-52].

З огляду на вищесказане, обґрунтовуємо інтермедіальну технологію як педагогічну з урахуванням усіх критеріїв (концептуальність, оптимальність, прогнозованість, ефективність, відтворюваність, науковість, діагностичність, алгоритмічність) технологічності освітнього процесу.

Інтермедіальні технології сприяють організації комунікативно-пізнавальної діяльності з набуття досвіду художнього осягнення дійсності шляхом залучення кількох медіаканалів. Важливою формою діяльності є комунікативна взаємодія суб'єктів педагогічного процесу, які розв'язують завдання дидактичного характеру, що потребують звернення до мов мистецтва та їхньої взаємодії. З-поміж таких завдань вирізняється специфічне — аналіз художнього тексту, який здійснюється послідовно та охоплює такі етапи:

1) підготовчий (емоційне налаштування, створення сприятливого психологічного клімату);

2) перцептивний (сприймання художньої інформації різними каналами зв'язку);

- 3) інтерпретаційний (обмін думками, враженнями, почуттями, смислами);
- 4) оцінювальний (оцінка художньої інформації);
- 5) рефлексивний (виявлення власного ставлення до інформації).

Застосування інтермедіальних технологій у закладах вищої освіти забезпечує створення комфортного, емоційно насиченого художньо-інтегративного середовища, відкриває доступ до найрізноманітніших інформаційних ресурсів, забезпечує ефективну взаємодію з масмедіа, знайомить із сучасними здобутками медіамистецтва, пропонує гнучкий план навчальних занять, опирається на новітні методи інтерактивного навчання, зумовлює самоорганізацію групи як цілісного суб'єкта комунікації. Інтермедіальні технології постають інноваційним інструментом формування професійної, зокрема комунікативної, компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, адже, як посередник між людиною і світом, здатна реорганізувати світосприйняття, занурюючи її (людину) в ілюзорний світ, у якому відбувається синхронізація органів чуття і здібностей, а відтак розширення (за М. Маклюеном) її когнітивних можливостей.

Інтермедіальні технології як навчальна дисципліна у закладах вищої освіти. У контексті інтегрованої мистецької освіти особливе місце займає концепція формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва на засадах інтермедіальної технології як система, змодельована з урахуванням специфіки професійної діяльності вчителя мистецьких дисциплін, для забезпечення ефективності й відповідності сучасним вимогам навчання і виховання у закладах вищої освіти. Конструктивні компоненти системи спонукають здобувачів освіти до творчого самовираження в художньо-інтегративному середовищі університету. В таких умовах педагогічне спілкування розглядається, як «взаємодія суб'єктів педагогічного процесу, що здійснюється знаковими методами, спрямована на значущі зміни їхньої поведінки, стану, мотивів, особистісно-смыслових цінностей партнерів [24, с. 186].

Дисципліна «Інтермедіальні технології» спрямована на формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, здатних здійснювати інтегративний підхід у професійній педагогічно-мистецькій діяльності, поєднуючи різні способи засвоєння і відтворення знань: наукових (про природу, людину і суспільство) та мистецьких (відображення дійсності в чуттєвих образах); художні мови (знакові системи) й комунікативні художні практики, в тому числі різноформатні медійні; різні точки зору учасників освітнього процесу (художнього дискурсу) з метою перетворення знань у продуктивну дію.

Метою дисципліни є формування світоглядних орієнтирів в умовах глобалізації та інформатизації культурно-освітнього простору, комунікативної компетентності майбутнього вчителя, тобто здатності до взаємодії (Діалогу культур): з іншими учасниками комунікації (в межах академічної групи педагогічного, художнього та медіа- дискурсу); з мистецькими артефактами як об'єктами художньої комунікації; з авторами мистецьких творів (безпосередні та опосередковані контакти) як суб'єктами художньої комунікації; з текстовою інформацією (цифрового і/або нецифрового формату); з художніми образами; з медіа (каналами комунікації); з власним внутрішнім світом. Інтеграція гетерогенних структур сприятиме формуванню інтермедіальної ментальності особистості.

Зміст навчальної дисципліни охоплює вісім тем: «Медійний простір мистецтва (мистецтво як медіа)»; «Художня комунікація: особливості, функції, види»; «Медіакомунікація в сучасному просторі мистецької освіти»; «Інтермедіальність як універсальний закон художньої комунікації»; «Інтермедіальна комунікативна діяльність як технологія»; Інтермедіальний аналіз художнього тексту (медіатексту)»; Типологія інтермедіальних технологій (цифровий і нецифровий формат)»; «Естетизація комунікативного простору сучасного вчителя мистецтва». Зазначені теми об'єднані ідеєю розширення комунікативного простору особистості в контексті медіакультури.

Акцентуємо на тому, що інтермедіальні технології спрямовані на впровадження предметно-інтегральної моделі освіти, зокрема організацію інтермедіальної комунікативної діяльності. Остання тлумачиться як вмотивована, спроектована та організована взаємодія учасників педагогічного процесу (майбутніх учителів мистецьких спеціальностей), об'єднаних спільним пошуком нових знань, які набуваються в процесі різноформатного сприйняття художньої інформації, з виявленням особистісних рефлексивних реакцій (емоцій, асоціацій тощо) і усвідомленням її (інформації) смислової наповненості задля вироблення власної комунікативної стратегії — важливого інструмента професійної майстерності педагога [6, с. 284]. У такій діяльності яскраво виявляються виховна, суспільно-перетворююча, художньо-концептуальна, пізнавально-евристична, інформаційна, сугестивна, синергетична, естетична функції мистецтва.

Програма навчальної дисципліни передбачає різні форми діяльності студентів, а саме: роботу в парах і групах, індивідуальну творчу роботу, самостійну роботу з мобільними пристроями (комп'ютером, планшетом, мобільним телефоном), що стосується художньої комунікативної діяльності, а також використання інтернет-ресурсів для розроблення власних стартапів при створенні портфоліо тощо. Спроектовані на засадах концепції «Нової української школи», інтермедіальні технології допомагають формувати здатність виконувати кардинально нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [4].

У процесі інтермедіальної комунікативної діяльності передбачено:

- художнє пізнання через сприймання мистецтва (кольору, звуків, пластичних форм, інтонації тощо) та формування на цій основі естетичної культури;
- інтеграція теоретичних знань і практичних умінь з фахових дисциплін в комунікативну діяльність;

- спілкування рідною літературною мовою, збагачуючи її потенціал та можливості шляхом використання лексики (тезаурусу) інших знакових систем;
- долучення медійного ресурсу до художнього дискурсу з метою глибшого розуміння онтологічної сутності мистецтва та розширення діапазону комунікативних практик;
- створення власних текстів (усних, письмових, медійних) методом комбінування інформації, отриманої з усіх можливих ресурсів (наукового, публіцистичного, художнього, а також з преси, радіо, телебачення, інтернету тощо), тобто створення так званих «інформаційних міксів»;
- моделювання власної комунікативної стратегії залежно від мети і завдань педагогічної діяльності.

По завершенню курсу студент має знати:

- визначення понять «мистецтво», «медіа», «медіа-контент», «медіатекст», «художня інформація», «художня комунікація», «медіакомунікація», «інтермедіальність», «інтермедіальна технологія», «інтермедіальна ментальність»;
- види та класифікацію мистецтв за формою чуттєвого сприймання;
- особливості алгоритму художньої комунікації;
- особливості, функції, види художніх мов та їхню знакову природу;
- хронологічні аспекти, особливості трансформації медіа (художніх повідомлень), пов'язаних зі зміною каналів комунікації;
- основи художньої медіаграмотності;
- основні закони та принципи комунікації, в тому числі художньої;
- алгоритм інтермедіального аналізу художнього тексту (медіатексту);
- особливості інтракомпозиційної та екстракомпозиційної інтермедіальності;
- засадничі категорії естетики;
- сучасні вимоги до вчителя мистецтва.

Вирішення вищеназваних завдань дозволить майбутнім учителям досягнути основи медіадискурсу, здійснювати поліхудожню діяльність, застосовуючи

метафоричне мовлення; чітко, логічно, виразно, емоційно висловлюватися; кодувати, декодувати й перекодувати невербальну мову (міміку, позиції тіла, жести), зокрема вміти:

- визначати роль і місце мистецьких артефактів у навчанні та особистісному розвитку;

- сприймати твори мистецтва різних видів, жанрів, стилів, форматів (цифрові, нецифрові);

- виявляти та аналізувати художні засоби виразності, інтерпретувати їх символічне значення;

- відрізняти види медіа за їх ознаками, розуміти специфіку жанру й виду медіатексту;

- здійснювати критичний аналіз медіатекстів, оцінювати художні тексти (медіатексти) за смисловим наповненням, виявляти комунікативний аспект міжмистецької взаємодії;

- виявляти інтермедіальні конфігурації у творах мистецтва;

- експериментувати з мистецькими техніками, формами, форматами, стилями;

- спілкуватися з учасниками художньої комунікації (безпосередньо й опосередковано) на теми мистецтва.

Загалом навчальна дисципліна «Інтермедіальні технології» покликана сформувати в майбутніх учителів мистецьких спеціальностей комплекс загальних і спеціальних компетентностей для здійснення успішної професійної діяльності, зокрема:

- здатність усвідомлювати власну причетність до традицій і цінностей національної культури, зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння онтологічної сутності мистецтва, його місця у загальній системі знань про природу, людину і суспільство;

- працювати в команді;

- переконувати та впливати на інших учасників колективу при вирішенні питань будь-якого рівня складності;

- знаходити компромісні рішення й брати на себе відповідальність за їх втілення.

Важливого значення у професійній діяльності набуває здатність особистості до організації ефективної комунікативної взаємодії, максимально застосовуючи фахову термінологію та моделі художньої комунікації; до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, використовуючи сучасні інформаційні та комунікаційні технології, спроможність генерувати нові ідеї.

Принцип інтермедіальності, який передбачає міжмистецьку взаємодію, лежить в основі численних комунікативних практик, в яких виявляються різноманітні художні комбінації. Такі практики допомагають цілісно сприймати загальну й специфічну інформацію, оцінювати смислове навантаження текстів як смислових повідомлень, а також здійснювати саморефлексію.

Визначені основні комунікативні уміння й навички сприятимуть формуванню особистісних рис майбутнього вчителя, а саме: комунікабельність, емоційність, ініціативність, організованість, пунктуальність, енергійність, колективізм, уважність, неординарність, сміливість, життєрадісність, щирість, стресостійкість, креативність тощо.

Отже, інтегративний підхід у педагогічно-мистецькій діяльності в закладах вищої освіти полягає у спрямованості навчального процесу на створення принципово нового освітнього середовища, в якому здійснюватиметься синтез знань і вищий рівень їхньої взаємодії, що забезпечуватиме едукативну цілісність, а пріоритетними будуть різноманітні способи структурування змісту дисциплін на основі поєднання і взаємодії елементів освітньої системи.

Інтермедіальність (як особливий вид інтеграції) надає педагогічному процесу інноваційності, інформативності, полісемантичності:

- насичує освітню діяльність новим змістом через опрацювання й структурування;

- (аналіз, синтез, інтерпретацію) навчального матеріалу, залучення двох або більше різноформатних каналів зв'язку (медіа) до комунікативної діяльності;
- активізує інтелектуально-творчий процес опрацювання інформації, зокрема художньої, для отримання нових знань, особистісного смислу й нового естетичного досвіду.

Усе вищесказане зумовлює необхідність упровадження в навчальний процес інтермедіальної технології – специфічного способу організації педагогічно-мистецької діяльності, в якій поєднуються різні форми і формати медіа, та створення інтегрованого курсу «Інтермедіальні технології» для закладів вищої освіти.

Основним результатом навчальної дисципліни «Інтермедіальні технології» є здатність майбутнього вчителя мистецтва здійснювати ефективну художню комунікацію, розвиваючи поліхудожню діяльність, враховуючи пізнавальні потреби учнів, сучасний медійний контент, використовуючи технічний ресурс традиційних та новітніх медіа.

Перелік використаних джерел

1. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 430 с.
2. Гайдамака О. В. Вивчення предметів художньо-естетичного циклу в основній школі: методичні рекомендації. Мистецтво та освіта. 2017. Вип. 3 (85). С. 48–52.
3. Комаровська О. А. Мистецька освіта: передчуття змін і готовність до них. Мистецтво та освіта. 2017. Вип. 3 (85). С. 10–15.
4. Концепція «Нова українська школа»: затверджена Рішенням колегії МОН від 27.10.2016. URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczya.pdf>.
5. Кондрацька Л. А. Музична антропологія: підручник для магістрантів та студентів музично-педагогічних факультетів. Тернопіль: ТНПУ, 2007. 190 с.
6. Лупак Н. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології : монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 452 с.
7. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти. Мистецтво та освіта, 2004. Вип. 1. С.2–5.
8. Масол Л. М. Підготовка вчителів до поліхудожнього виховання учнів (теоретичні підходи й експериментальний досвід). Мистецтво та освіта. 2009. Вип. 2. С. 2–8.

9. Маценка С. П. Метамистецтво: словник досвіду термінотворення на межі літератури й музики. Львів: Априорі, 2017. 120 с.
10. Мельник М. Т. Стиль: поняття та специфіка прояву в моді. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство. Київ, 2009. Вип. 14. С. 80–85.
11. Мовчан В. С. Естетика. Київ: Знання, 2011. 527 с.
12. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень. Педагогіка і психологія. 2005. Вип. 1 (46). С. 42–51.
13. Падалка Г. М. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа: колективна монографія/ під наук. ред. А. В. Козир. 2-ге вид., доп. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 402 с.
14. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
15. Про загальну середню освіту: Закон України від 1999 р. № 28. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
16. Про освіту: Закон України № 2145-19-VIII від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
17. Реброва О. Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти: монографія. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 283 с.
18. Романенкова Ю. В. Мироззренческие универсалии периодов stilwandlung в мировом художественном процессе. Київ: Химджест, 2009. 276 с.
19. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. 360 с.
20. Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти. Педагогічна і психологічна науки в Україні. 2012. Вип. 3. С. 61–74.
21. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. Москва: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.
22. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 2. Москва: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.
23. Стефаненко Н. Цивілізаційний поступ і ментальність українців // Українознавчий альманах. Вип. 8. Київ, 2012. С. 234–237.
24. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: навч. посіб. 2-ге вид., випр. Та допов. Київ: Професіонал, 2007. 464 с.
25. Чибісова Н. Ментальне поле як важливий чинник становлення соціокультурного середовища українського суспільства // Вища освіта України. Київ, 2007. № 2. С. 49–54.
26. Шмагалю Р. Т. Мистецька освіта й мистецтво в культуротворчому процесі України ХХ–ХХІ ст. Львів: ЛНАМ; Тернопіль: Мандрівець, 2013. 530 с.
27. Шульгіна В. Д., Рябінко С. М. Творча діяльність особистості у системі мистецької освіти України: європейський контекст. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2017. Вип. 1. С. 80–85.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
PREFACE	7
РОЗДІЛ I. ПРОДУКТИВНА НАВЧАЛЬНА МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТВОРЧО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	11
Козир А.В., Федоришин В.І. ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОНСТРУКТ ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН	11
Зайцева А.В. ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ДО МУЗИЧНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ	48
Хоружа О.В. ЕТНОПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ІНТЕГРОВАНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ	66
Соколова О.В. ІНТЕГРАЦІЯ МИСТЕЦЬКИХ ЗНАНЬ У КОНТЕКСТІ ЕТНО- ТА ПОЛКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	84
Юник Д.Г., Юник І.Д., Юник Т.І. ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	106
Дутчак В.Г. ІНТЕГРАТИВНІ АСПЕКТИ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ	132
Лупак Н.М. ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ІНТЕГРОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	150
РОЗДІЛ II. ІНТЕГРАТИВНО-КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ	172

Кияновська Л.О., Мельник Л.О. НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОСТІ	172
Гусар Д.О., Опарик Л.М. ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН ВАСИЛЯ КУФЛЮКА У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	204
Комаровська О.А. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СУБ'ЄКТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНО-ВИХОВНИЙ АСПЕКТ	253
Щолокова О.П. ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	274
Ліхіцька Л.М. РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО ЦИКЛУ	311
Парфентьєва І.П., Яремчук Я.Л. ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	331
АНОТАЦІЇ	349
ЗМІСТ	364